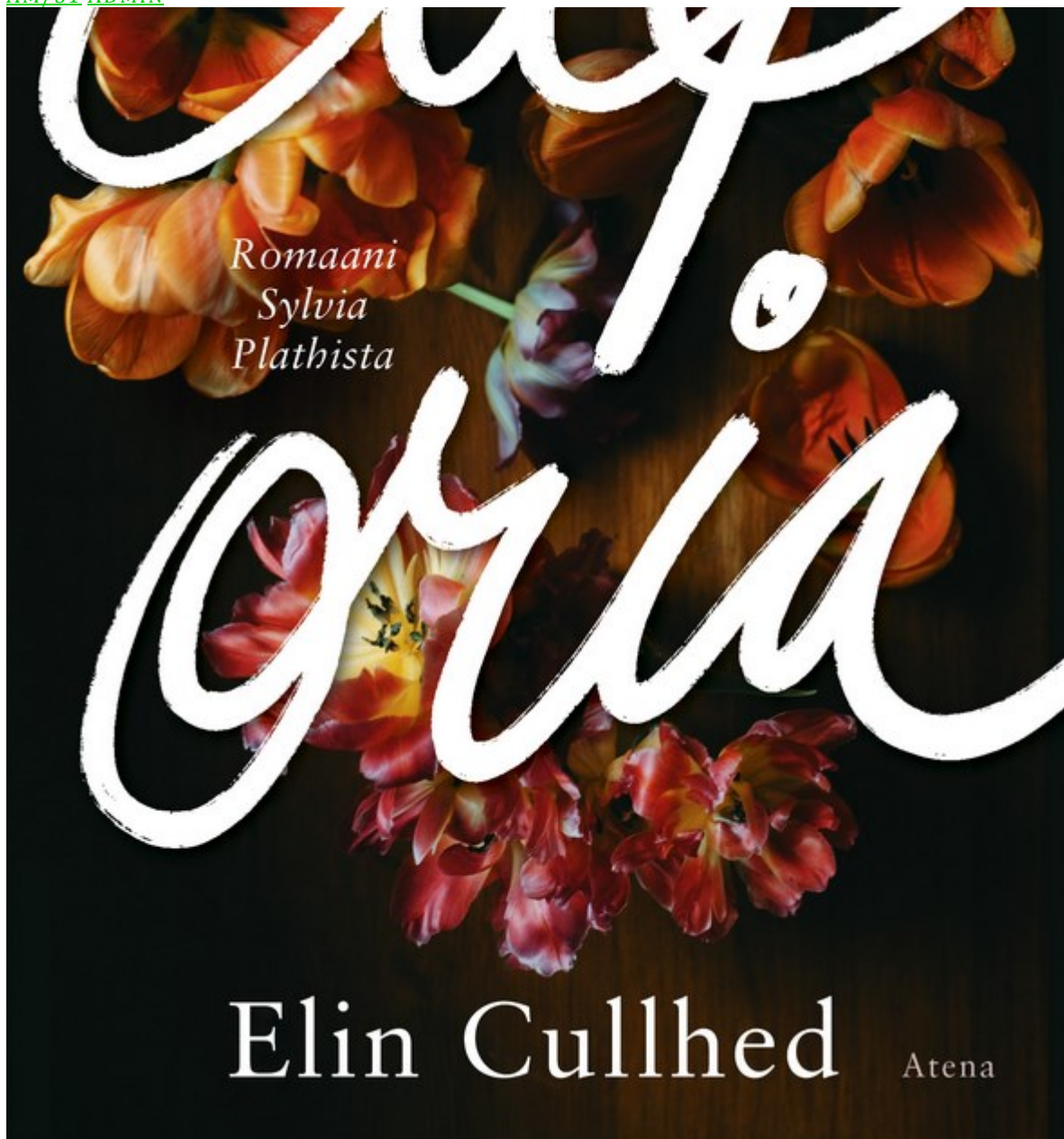

Elin Cullhed: Euforia

[AM/31 ADMIN](#)

RISTO NIEMI-PYNTTÄRI 19.10.2022

Sylvia Plathin viimeisestä vuodesta kertova *Euroria* on vaikuttava romaani tuosta 1960-luvun alun merkittävimmästä runoilijasta. Elin Cullhed kirjoittaa tyyllillä, joka mukailee Plathin runojen kieltä. Romanissa se on mielenliikkeiden kieli. Eletään vuotta 1962, pariskunta on nousemassa maineeseen kirjailijoina, toinen lapsi syntyy, Sylvia on onnellinen ja pakahduttavan ahdistunut.

Runoilijapariskunta Sylvia Plath ja Ted Hughes ovat hankkineet maalta talon, jossa on puutarha ja 71 omenapuuta, kirjalliset onnistumiset ovat tulossa. Tedin menestys näyttää luonteelta ja itsestään selvältä, Sylvia kamppailee epävarmuutensa kanssa. *Lasikellon alla* -romaani (1963) on juuri

valmistumassa, se oli edellä aikaansa. Tuo autofiktio kertoi itsetuhoisesta ja hulluuskausien kanssa kamppailevasta nuoresta naisesta, se tulisi osoittamaan suunnan keskustelulle psyykkisistä ongelmista. Nyt Sylviaa pelottaa miten teos otettaisiin vastaan.

Runoilijaparin avioeroa ei romaanissa kuvata Sylvian mielenterveysongelmista johtuvaksi, mutta sitä ei kuvata myöskään miehen pettämisen seuraukseksi. Molemmat seikat vaikuttavat, samoin monet muut seikat – ja päälle kaiken sattumanvaraisuus.

Teoksen johdannoksi Elin Cullhed muistuttaa, että teos on fiktiota, eikä sitä tule lukea tositapahtumana. Keskeisiä ovatkin Sylvian mielenliikkeet, hänen runokielensä mukainen kokemusmaailma. Tuntuu kuin Cullhed olisi asettunut Plathin erittäin voimakkaiden, väkivaltaisten ja tarkasti osuvien metaforien maailmaan ja jatkanut niitä. Laura Kulmalan käännös on onnistunut ja välittää erinomaisesti nämä ahdistukset ja euforiat.

Plathin runokieli tekee eletyistä hetkistä ainutlaatuisia. Joitain hänen runojen aihepiirejä ja kielikuvia voi tunnistaa romaanista. Esimerkiksi Tulppaanit -runon viha noiden kukkien loistoa ja elinvoimaa kohtaan ihmisellä, joka on synnytyksen jälkeen pohjattoman väsynyt. Samoin villiintyneellä hevosella ratsastus Ariel -runossa, Sylvian riemu, kiittäminen vailla itsesuojelun tarvetta.

Tällaista kieltä käyttäen syntyy esimerkiksi kuva runoilijaparin suhteesta, tummahiuksinen mies ja vaalea nainen, rinnastus kahden mantereiden vetovoimaan ja sen haihtumiseen:

”Minulla oli mies, varis, minulla oli kotona mies ja varis joka halusi minut. Hän piti minusta huolta. Hän himoitsi minua. Hän oli osa minua... olimme erottamattomat, maan yhteen liittämät. Hänen hiilenmusta, kostea, ketuntunrunkarhea Englantinsa. Minun vitivalkea, helmenhohtoinen, rasittunut ja pitkäjalkainen Amerikkani. Ja suuni, aikanaan muhkea kuin bogar-roo-kirsikka johon upottaa hampaansa, punainen ja mehukas, mutta Tedin katseen myötä lähinnä kuin kala, valju ja vedestä nostettu – sardiini.” (s.32)

Tässä kiteytyy monia teoksen kuvakielen jännitteitä: voimakas ja intohimoinen suhde, mies on komea varis vastassaan uuden ajan nainen. Sylvia eroottisessa hehkussaan, mutta Ted ei enää välitä.

Cullhed kertoo Sylvia Plathin viimeisestä vuodesta ikään kuin Sylvia olisi tiennyt ennalta kaiken mitä tulee tapahtumaan. Hän tunnistaa Tedin rakkauden heikkenemisen paljon aiemmin kuin mies itse. Sylvialle lasten hoito ja huolenpito vaikuttaa ylivoimaisen raskaalta, mutta ei lainkaan arkirutiinien kannalta. Taakka on niin suuri, koska yhdessäolon aika tuntuu jo ennalta niin lyhyeltä.

Romaani ei kuitenkaan tue ajatusta, että Sylvia olisi tiennyt kohtalonsa. Hän aavistaa monia mahdollisia kohtaloita, kaikki kissan yhdeksän elämää. Vain yksi niistä elämistä on rakkaus ja onni Tedin kanssa. Sylvian mieli on niin moninainen, että siinä elää rinnan avioero ja kestävä rakkaus sekä yksin elävä nainen.

”Ted, sinä pitkä kaunis lintu, sinä suuri valtaisa korppi, joka levitti vahvan siipensä ja laski sen ylleni. Teki minulle tilaa... Hänen sisäinen maailmansa vahvisti ja kiehtoi minua, ja hän oli tyynen varma siitä että sillä oli paikkansa maailmankaikkeudessa; siksi hänellä oli varaa kuunnella minua. Kuunnella hapuilevia muotoilujani ja käheitä, säröisiä sanojani.” (38)

Romaanin nimi, *Euforia, romaani Sylvia Plathista*, viittaa himoaviin, kiihkeisiin tiivistymisiin, ja runoilijan epätodellisiin ylikierroksiin. Tätä tasapainottaa arkisista tapahtumista kertova proosa.

Sylvia itse elää monella tasolla, potentiaalisuudessa, ennen yhden, tietyn mahdollisuuden toteutumista. Hänen mielensä on siellä, missä asiat vellovat ennen toteutumistaan. Romaanissa ei ole yhtäkään tapahtumaa, joka olisi Sylvialle yllätys. Ei ole tapahtumaa, jota hän ei olisi ennalta murehtinut tai toivonut. Hän elää siis monien toteutumaisillaan olevien asioiden tilassa. Siksi mikään tapahtuma ei ole hänelle yllätys.

Metaforisen kielen latautunut kiihko tarttuu oitis tällaisiin mielenjohtumiin. Yleensä ne ovat pelkkiä henkäyksiä tavallisen ihmisen mielessä. Sylvian tarttuu niihin, paljastaa ne, kielellistää ne, ja tekee niistä elä eläviä mahdollisuuksia.

Teoksen ensimmäistä jaksoa hallitsee raskaus. Sylvian suuri vatsa ja tuen tarve ovat keskeisiä: miehen tulisi osallistua enemmän yhteisen lapsen odottamiseen. Ted ehkä osallistuu ja ehkä ei. Sylvian myllertävässä mielessä nämä molemmat ovat läsnä. Keitoksessa on mukana 50 -luvulta periytyvät kliseet, naisen ja miehen stereotyyppit. Kumpikaan ei usko niihin, mutta molemmat lankeavat niihin.

Sylvia odottaa että Ted osoittaisi enemmän hellyyttä, haluaisi seksiä, osallistuisi enemmän lasten hoitoon. Normaaleja toiveita, jos elämä olisi pitkä. Mutta jos aika on laskettavissa päivissä, huomion tarpeelle tulee isompi paino kuin mitä mies ymmärtää:

”Ted ei nähnyt meitä. Toivoin, että minulla olisi ollut jonkinlainen työkalu – jonkinlainen talikko – jolla kurkottaa puurtarhaan ja pyydystää hänet. Ajatella, jos olisi ollut pilli, jota hän olisi totellut, pilli joka olisi tarkoittanut – ”rakas Sylviasi kutsuu sinua.” (130)

Toinen vaihe liittyy Sylvian ”Lasikellon alla” romaanin editoimiseen ennen julkaisemista. Voiko nainen kuitenkaan nousta kilpailuhenkisen miehen edelle? Sylvian maailmassa Ted on samanaikaisesti sekä paras kannustaja ja kommentoija – sekä kateellinen kilpailija.

Kun he juhlivat Sylvian kustannussopimusta Ted ylistää polvillaan kuningatarta: Sylvia kirjoittaa parasta, mitä hän on koskaan lukenut, mutta Tedin kokkaama lohi on mätä. Kuinka pääsikään käymään niin, että Tedin valmistama ateria on syömäkelpoton. Ehkä se paljasti totuuden, tai ehkä Sylvia vain ylitulkitsee asioita:

”- mitä sellaista minussa oli, mitä ei sopinut juhliä, sellaista mikä ensin kerskui ja sitten ahdistui, koska kerskui...” (158)

Kolmas vaihe romaanissa liittyy Tedin tulevaan rakastajattareen. On kuvaavaa, että Sylvia päättää itse kutsua vieraaksi taidekriitikon, jota hän pelkää. Sylvia uskoo valloittavansa myös hänet. Mutta heti kun nainen tulee, hän tajuaa tehneensä hirvittävän virheen. Sylviasta tuntuu, että hän on jo kuvannut tuon henkilön Kolme naista -runossaan.

”...marmorikohtuinen nainen. Olin unohtanut kuinka kaunis hän oli. Nyt hän oli täällä – ja minä olin kutsunut hänet.” (169)

Neljäs vaihe on Sylvian äidin vierailu, hän tulee Yhdysvalloista. Sylvia haluaa näyttää kuinka onnellisena heidän perheensä asustaa maalaiskartanossa. Samalla hän vihaa juuri noita kiiltokuvamaisia, kauniin ja käytännöllisen kotiäidin valtakuntaa. Idylli rikkouduu äidin silmien alla, kun hän joutuu todistamaan raivoisia avioriitoja.

Avioeron jälkeen Sylvia muuttaa lapsineen Lontooseen ja aloittaa uuden elämän. Hänellä on lapset ja hän kokee luovansa uutta, vapaampaa elämää. Runoudessaan hän on nousemassa uudelle tasolle ja kirjoittaa parempia runoja kuin koskaan. Sylviasta ”alkoi kuoriutumaan uusi ihminen”.

Elämä näyttäytyy kohtuuttoman lupaavana Sylvialle, euforioiden ja todellisuuden ero jyrkkenee. Mutta täytyyhän visioita olla, tulevaisuus on lupaava, mutta sitä kaivertaa sanapari, jota Sylvia inhoaa. ”Itse asiassa”. Hän tunnistaa oman merkityksensä runoilijana, hän kirjoittaa itse asiassa paremmin kuin koskaan. Nyt kun hän on vapaa avioliitosta, ja hänellä on lapset, hän on itse asiassa onnellisempi kuin koskaan. Aivan kuin tuo kaikkialle tunkeva sanapari ”itse asiassa” olisi viesti Sylvialle itselleen, pingottuneisuuden merkki.

Cullhed saattaa romaanin onnistuneesti loppuun asti. Kerronnassa esille nousee euforioiden rinnalle myös imperfekti, se kiinnittää huomion kohtauksissa, joissa eletään preesensia. Aivan kuin Sylvia seuraisi ulkoa käsin elämänsä loppuvaiheita.

Elin Cullhed sai romaanista August -palkinnon 2021.

Elin Cullhed: *Euforia, romaani Sylvia Plathista*, suom. Laura Kulmala, Atena 2022.

Risto Niemi-Pynttari on kirjallisuuden ja kirjoittamisen dosentti Jyväskylän yliopistosta